

HASRA ESETT A MAROS

Szemes Péter

Maros megyei gyermekvers-bedekker

(Markó Béla
Hasra esett a Maros
című kötetéről)

Három esztendővel a Balázs kertje után, a tavalyi év végén újra gyermekvers-kötettel jelentkezett Markó Béla (*Hasra esett a Maros*). Az erdélyi magyar irodalom jelese ezúttal – egy lépéssel túlhaladva marosszentkirályi mikroközegén – szűkebb pátriája, Maros megye vizei és hegyei mentén, kisebb és nagyobb települései kanyargós útjain vezeti végig gyermek- és felnőtt olvasóit. Akik számára a könyvben való közös elmélyülés nemcsak szellemi kalandozásra, de esetleg az ismert tájak újbóli bejárására, a még ismeretlen együttes felfedezésére is csábíthat.

A szerző – amellet, hogy kihasználja a humoros karikírozás lehetőségeit – érezhető szeretettel ír a számára kedves vidékekről, s a szövegek megalkotásának és közreadásának gesztusa azt is igazolja: e kis sajátos transzszilván univerzum, Maros megye természeti értékeinek és épített örökségének megmutatásán túl a helynevek hol játékos, hol komolyabb továbbgondolásra csábító varázsára, általánosabban a magyar élet, magyar nyelv, magyar önazonosság őrzésének fontosságára is fel kívánja hívni a figyelmet. S nyelvünk ősi névadásban megnyilvánuló mélységén, szépségén túl gazdagsága, túlárado bősége is megmutatkozik a költői játékban. Amihez találóan és tetszetősen illeszkedik a kiváló fiatal illusztrátor, Jánosi Andrea által megteremtett képi világ. Az pedig már a szellemi együttműködés, erdélyi kulturális-művészeti összefogás szép példája, hogy a lokálpatrióta művet a kolozsvári grafikus mellett Kovács András Ferenc személyében marosvásárhelyi szerkesztő jegyzi, illetve a csíkszeredai Bookart Kiadó jelentette meg.

A versek „hőseinek” kisebb csoportját emberi

tulajdonságokkal, jellemzőkkel felruházott természeti képződmények alkotják. A megye névadó folyója két társával együtt lustán hever egész nyáron, ám ha beköszönt a rossz idő, mindhárom nagy és zavaros lesz, „már nem zöldeskékes, / hanem barnás-mérges” (Maros, Nyárad, Küküllő). Sőt, a kötet címét rejtő szövegből az is kiderül, miként csúszott el iszapos medrén a szomszédos nagyvárost a gátról kíváncsian figyelő víz (Vásárhelyen a Maros), melyben még a folyami sellő is otthonos (Magyardellő). Az alkotói fantáziának köszönhetően a Havadon elolvadt csapadékból Sárpatok lesz (Sárpatok és a többiek). A tavakat pedig az alakjáról elkeresztelt, sós Medve-tó képviseli, s ismert jellegzetességei máris alkalmat teremtenek a játékra:

„Szovátán a Medve-tóban
van egy kevés víz a sóban,
de ha sokan vagyunk benne,
olyan mintha az sem lenne,
hegyén-hátán lábak, kezek,
hátak, hasak, nyakak, fejek,
nem fér el köztünk a medve,
s nincs is sóban ülni kedve.”

De szerepet kapnak a különböző magasságú felszíni alakzatok is: a cipóforma székelykáli dombtól (Székelykál) a nyáradmenti, havat, esőt, ködöt „prüsszentő” Bekecs hegyig (Bekecsalja).

A külső környezet felől az épített világ, a települések irányába fordul a szerző figyelme. Számára nemcsak sajátos elhelyezkedésük, mint a völgyben fekvő Nyomát vagy a „félíg mező, félíg falu” Mezőfele esetében, de közlekedési viszonyaik (Mezőpanit) is

fogódzót kínálnak a rögtönzésre. Főként azonban a településnevek. A kötet korpuszának darabjai is az arra legalkalmasabb marosi községelnevezések (rész)jelentésével vagy hangzásával kapcsolatos játékokra épülnek – és az alkotó az ezt legkönnyebben kivitelezhető potenciák közül válogatott. S ezen felül humorforrás a nevek rövidegsége, illetve hosszúsága is: Csöbé, Göcsé és Csejdé csak akkora, hogy „egy cs betű is alig fér bele”, míg mire Nyárádszentbenedekét vagy Kebeleszentiványét leírja az ember, „már az első elemi kijárja” (Csöb, Göcs, Csejd).

A nevek jelentésével való játék jelenik meg a már említett Nyomátban, ahol a falu nyomát a lehulló hó tünteti el, a Kebelesben a helyi lányok keble hullámszik, ringatózik tánc közben, az Ehed az éléskamra tartalmát sorolja fel, a Kendő vásznán a beletekert puliszka leve üt át, a Medve-tóba, mint láttuk, nem szívesen megy a nevet kölcsönző állat, Magyarzsákodról szállítóalkalmatosságban lehet hazavinni asszonyt, a Székelyvaján élőknek mindössze sovány tejtermékek jutnak, a Székelycsóka és a magyar varjú is csak károgni tud, Marosszentkirályon pedig csupa uralkodó lakik.

Ezzel szemben a nevek hangzása kelt asszociációkat a Pókában, melyben az úton átfutó apróka rókát csak szemüveggel veszik észre a pókai apókák és anyókák, Marosjárán a tehén áraban még a teje is benne van, Székelykál dombbal, Magyardellő sellővel vár, a Toldalagnak fenntartott oldalakra sok toldalék szöveg, halandzsa fér, a Torboszló tollfosztójában végzett munka gyümölcséért Berében libát adnak „cserében”, míg Lukailencfalván mind a kilenc (bio)almán lyuk van.

Négy versben pedig a jelentés és a hangzás együtt kínál lehetőséget a költői játékokra. Gernyeszeg azon kesereg, hogy nevének első tagja egy g-vel hosszabb Ernyénél, a második pedig egy szűrődőfő, hegyes szeg (egyébként többek közt ezek a szeges település-elnevezések is igazolják az erdélyi-göcseji rokonságot). A Sárpatok és a többiekben a szerző Búzásbesenyőben búzát, Körtvélyfáján körtét, Backamadarason barackot, Harasztkeréken harasztot, Bergenyében berkenyét vagy burgonyát vásárol, ám minden megromlik, sőt a havadi hó is elolvad és Sárpatok lesz belőle. Sóvárádon a só sok, Makfalván makkal, Csokfalván csókkal várnak (Sóváradtól lefelé). Végül az udvarfalvi udvarlás az iklandi csiklandás, a szabédi szabódás, a gegesi

ideges várakozás, a jeddi ijedt keresés miatt Cséjén mások szerencsésén való mérgeződésbe fullad (Udvarfalvi udvarlás). Amint ezekből a példákból is látszik, az alkotó nem mindenhol az adott név etimológiájából indult ki.

Mindezek mellett van a szövegeknek még egy csoportja: amelyekben a települések bizonyos jellegzetességei dominálnak. Sáromberke a „villanyfáin” fészkelő sok golya kapcsán válik érdekessé, akik a földszintre szorították az embereket, Rigmány a pálinkához kellő szilvával nem rendelkező költőt kacagja (A rigmányi pálinka), Kibéd a hagymájáról híres (Sóváradtól lefelé), Szentgerice a hangulatos táncmulatságairól (Jótáncú Szentgerice), és minden jó hőembernek megfelelő sárgarépa-orrot kínálnak az Alsó Nyárádmentén található készletek. A kötet talán két legjobb, a gyermekversek formai-tartalmi keretein jóval túlnyúló szövegében pedig:

„A sámsondi citerások
jaj be szépen szaporázzák,
ide pengetik, oda pengetik,
míg a lányok s még az asszonyok is
a rokolyájukat csak úgy rázzák.

Rázzák a rokolyát s ami benne
dimberedik-domborodik,
szól a citera, a mindenit,
a legények is figurázzák,
s mind magasabbra nő a kedvem,
tornyosodik...

Egyszerre szólnak a citerák,
egyszerre húzza a kéz s járja a láb,
egyszerre mozdul apraja-nagyja,
azt hihetnéd, abba se hagyja,
száz keze, száz feje, egy szíve van,
zenélünk, zenélünk, zenélünk vígan.”

(Mezősámsondi citerások)

Illetve a kert-verseket idézően:

„Gyulakután a ház előtt
nincsen kerítés délelőtt,
se délután, se éjszaka,
csak úgy elárad szabadon,
és befolyik az ablakon
sokféle virág illata,
a fiatal nyár jószaga.”
(Gyulakutai virágok)

Amint ez a két szöveg is igazolja, a Hasra esett a Maros, Markó Béla lírai bedekkere, noha gyermekközönségnek szánta, a felnőtt olvasók számára is tartogat csemegét. S mindezen túl: a rendkívül színvonalas, igényes kötet a szeretett tájjal eljegyzett alkotó szép vallomása is egyben. És úgy sejtjük, e tekintetben nem az utolsó, hiszen számos csoda, számos megmutatnivaló és sok, ezúttal

kimaradt Maros megyei település (is) várja még, hogy az avatott vezető jó kalauzként megmutassa, bemutassa őket, életkortól függetlenül, minden értőnek, érdeklődőnek.

(Bookart, Csíkszereda, 2012.)

Franc Mesaric: *Ipari vidék I.* - 1973

